

Schuilt ook in ons een moordenaar en een dief?

Het boek 'Hitchcock Compleet' neemt ons mee naar de donkerste krochten in ons hoofd. Hierin lees je de achtergronden van al zijn 57 films en 20 tv-films.

Psychologie in de bioscoopzaal.

In de huidige bioscoopzalen zorgt technologie voor een unieke ervaring. Het matwit mini-perf-doek heeft kleine gaatjes waardoor de twee laserprojectoren nog scherper de beelden weergeven. En die projectoren staan weer op een oliebad om elke trilling van buiten te elimineren. Het geluid is dolby-atmos via tientallen luidspeakers om je heen te horen. Ze noemen het niet voor niets 'immersive audio', onderdompeling in geluid. De grote Vue International bioscopen projecteren sfeerbeelden van de film op de gangmuren wanneer je de bioscoopzaal inloopt. Herman Romer beschrijft het zo mooi: "De herinnering aan het moment waarop de zaal in het duister wegzakte, het gordijn zich ruisend terugtrok, en op het nog maagdelijke doek de eerste lichtvlekken verschenen. En daarna de betovering als de film een aanvang nam." Er is niet veel veranderd want hij schrijft dit over zijn jeugd in 1937. [01] Psychologisch gebeurt er iets opmerkelijks wanneer we in een aardedonkere bioscoopzaal naar een film gaan zitten kijken. We zitten daar anoniem en kunnen denken wat we willen. Ongecontroleerd! Maar er is meer. Wij willen ons vergelijken met de personen die wij voorgeschoteld krijgen. Wij identificeren ons met de persoon die ons lief is. Of wij contrasteren met de slechterik. (In de filmwetenschap heet dit 'structure of sympathy').

Het is een razendsnel en vaak onbewust proces. Identificatie gaat altijd het beste via een individu en niet via een groep. Mooi voorbeeld is de film *The Witches* van Nicolas Roeg. Hij moest van Warner Bros. twee verschillende slotscènes opnemen voor het testpubliek. Die kozen voor het mildere slotakkoord. Positieve identificatie heeft blijkbaar direct gevolg voor hoe we een film waarderen. Een belangrijke taak

van de filmregisseur is het sturen van onze identificaties (c.q. contrastering). En hierin kan de regisseur ook met ons, het publiek in de zaal, spelen. Allereerst is er het vertelperspectief: als je vaak in beeld komt, dan is het een hoofdfiguur. Ten tweede: om je bij een personage te betrekken, hanteert de regisseur de 'order of appearance', de volgorde waarin personen aan je worden aangeboden. Het eerst geïntroduceerde karakter heeft de meeste aandacht en bepaalt het perspectief waaruit je de film bekijkt. In de drie delen van je hersenen gaat dat als volgt. De hersenstam zorgt voor al je basisfuncties zoals hartslag, ademhaling etc. Het deel dat we neocortex noemen laat je nadenken en rationele beslissingen nemen. Maar het derde limbische deel stuurt je emoties, je onderbewuste en je gevoelens aan. Wanneer je nu echt 'in de film zit' is dat laatste deel het meest aan het werk. Het verwerkt ook veel sneller de informatie op het doek. Je bent op dat moment veel directer en impulsiever.

Waarom is Hitchcock nou zo geweldig?

Filmregisseur Alfred Hitchcock stuurt en speelt op een fenomenale wijze met ons identificatieproces. [02] De hoofdpersoon in bijna al zijn films is een blonde vrouw/meisje die naïef en wat

we de blonde vrouw die op een makelaarskantoor werkt erg sympathiek. We hebben met haar te doen en als de mogelijkheid zich toevallig voordoet dat zij een enorm geldbedrag 'ongemerkt' kan stelen, dan voelen wij ons verbonden. Doe het! En zo laat Hitchcock ons voelen hoe het is om een dief of een moordenaar te zijn. Hitchcock speelt bewust met ons identificatieproces wanneer hij (toen voor het eerst in de filmgeschiedenis) de sympathieke hoofdpersoon in de eerste 15 minuten van de film *Psycho* dood laat gaan. Na dat moment voert hij in record tempo een heleboel nieuwe hoofdrolspelers ten tonele. Wij in de bioscoopzaal voelen ons overvallen (de 'structure of sympathy' is volledig afwezig) en wij zoeken krampachtig naar een nieuw iemand met wie wij ons positief kunnen identificeren. Minutenlang vragen wij ons af met wie wij ons willen identificeren, persoon a, b, c, d etc.? Laat nu net de man waarmee wij ons vervolgens zullen gaan identificeren, lijden aan een (voor ons dan nog onbekende) meervoudige persoonlijkheidsstoornis. Lange tijd voelen wij in die bioscoop hoe het is als je niet precies weet wie je nu bent, persoon a, b, c of d. Jij hebt dus even een 'meervoudige persoonlijkheidsstoornis'. Langzaam ontdekken wij dat de ons zo sympathieke hoofdpersoon een moordenaar én tevens ook

Hitchcock laat vrijwel in het begin van al zijn films de hoofdpersoon (met wie wij ons positief verbonden voelen) door toeval kennismaken met het kwaad dat in ons allen verborgen ligt.

dommig in het leven staat. Gedurende de film ondergaat zij een proces naar volwassenheid en verliest naïviteit en onschuld. Zij leert de zwarte zijde van elk menselijk bestaan kennen. U heeft hopelijk nog nooit iets gestolen of iemand vermoord. Hitchcock laat vrijwel in het begin van al zijn films de hoofdpersoon (met wie wij ons positief verbonden voelen) door toeval kennismaken met het kwaad dat in ons allen verborgen ligt. Hij koppelt de bioscoopbezoeker in luttele minuten aan een moordenaar of intens verrotte dief. Zo laat hij in *Strangers on a train* de hoofdpersoon, die wij net sympathiek zijn gaan vinden, een man ontmoeten die hem voorstelt om een moord te plegen. En door een krankzinnig toeval gebeurt deze moord ook. In de bioscoop voelen wij ons samen met de hoofdpersoon een moordenaar. In de film *Psycho* vinden

de vermoorde mensen zelf is in zijn hoofd.

'Suspense' in plaats van 'surprise'.

Hitchcock is vooral beroemd geworden doordat zijn films geen spannende 'wie heeft het gedaan-films' (whodunit) zijn. Daarin moet de kijker gedurende de film een aantal intellectuele puzzels oplossen met op het einde het konijntje uit de hoed, de dader! Surprise! Hitchcock draait dit totaal om: de kijker heeft alle informatie, sterker, hij heeft meer informatie dan de hoofdrolspelers. Zelf illustreert hij dit als volgt: wanneer twee mensen aan een tafel zitten en plotseling gaat onder de tafel een bom af, dan kent het publiek in de bioscoop een paar seconden angst, schrik en afschuw (surprise). Maar als wij weten dat de schurk om 12 uur een bom wil laten afgaan in een bus in London en wij zien

hem de bom afstellen en wij volgen vervolgens een klein jongetje dat van niets wetend de opdracht heeft gekregen de tas met de bom in die bus ergens heen te brengen, dan volgen wij deze hele scene met dezelfde angst, schrik en afschuw maar dan een hele poos! (suspense). Wij weten meer als kijker dan de personen op het doek. Wanneer het jongetje even blijft staan en treuzelt... of als er een agent net langs loopt, dan zijn wij daar optimaal bij betrokken. En als de bus langs de Big Ben rijdt waarop we zien dat het twee voor twaalf is, dan voelen we onze eigen angst. We weten wat er gaat gebeuren want om twaalf uur gaat hij af! Dit is exact zoals het gaat in Hitchcocks film 'Sabotage'.

Schuld en onschuld.

De personages in de films bezitten allemaal een 'wrong identity', de dader is altijd onschuldig. Maar alles zit tegen en hij / zij moet de eigen onschuld zien te bewijzen. Dat de hoofdpersoon altijd zowel het goede als het kwade in zich heeft en ook altijd een reden heeft om kwaad te zijn maakt dat de waarheid in de film nooit eenduidig is. En zo ervaren wij ook ons eigen leven want we zijn omgeven door onrecht, onmenselijkheid en chaos. En de instituties die eenduidige waarheid zouden moeten bezitten, een kerk met een pastoor of een politieboulevard met een agent, die worden door Hitchcock belachelijk gemaakt. Er is geen eenduidigheid, de waarheid is altijd dubbel en het komt dus aan op jou als mens alleen. Niemand is te vertrouwen. Vaak komt het ontdekken van de waarheid voor de hoofdpersoon aan het licht op een grote hoogte, een berg, een trap, het dak van een gebouw. Hangend aan een zijden draad boven de afgrond vallen plotse-ling alle puzzelstukjes in elkaar. Onze identiteit is weer één. En dus altijd 'eind goed, al goed'. De keren dat Hitchcock een niet zo'n mooi einde in petto had voor zijn hoofdpersoon, werd hij door de productiemaatschappij terug-

gefloten. Die identificatie kan de bioscoopbezoeker volgens hen niet verdragen.

Hitchcock Compleet, een aanrader!

Hitchcock was van gewone komaf, zoon van een groenteboer en ging er prat op dat hij populaire films maakte die iedereen kon begrijpen. 'But without being highbrow, I believe in making them in such a way that they will appeal to the most intelligent people as well'. [03] Uitgeverij W Books heeft het aangedurfd om een boek over de *Master of Suspense* van 650 bladzijden uit te brengen met daarin 'het verhaal van de 57 films en 20 tv-films'. Er is nog nooit een boek over Hitchcock verschenen dat zo compleet is als dit vuistdikke exemplaar, nu voor 59,95 verkrijgbaar. Zelfs de verdwenen films worden uitgebreid besproken en ook alle tv-films krijgen dezelfde aandacht als zijn lange bioscoopfilms. Koop de verzamelde dvd's (of kijk online) en raak verslaafd. Corona verbiedt geen thuisbioscoop en zeker dit boek niet.

Reageren?

d.roelfzema@upcmail.nl
Dit artikel digitaal?
www.rikroelfzema.nl (klik op 'Over mijn publicaties')

Dit artikel is gebaseerd op de volgende boeken:

[01]= *Fantasie, illusie en betovering (herinneringen aan Rotterdamse bioscopen 1896-2004)*, Herman Romer (2004), blz. 115 e.v.
[02]= *Het voert hier iets te ver dat in de filmwetenschap een onderscheid wordt gemaakt tussen 'central- en acentral imaging'. Lessen van Hitchcock (een inleiding in mediatheorie)*, Patricia Pisters (2002), blz. 78 e.v.
[03]= *The Darkside of genius. The life of Alfred Hitchcock*, Donald Spoto (1983), blz. 135 (in dit boek wordt uitgebreid de vrouwonvriendelijkheid van de *Master of Suspense* behandeld. De bedoeling van mij was om naast dit inleidende artikel de rechterpagina te gebruiken om de film *The Birds* te bespreken. Met de onredelijke coronacrisis in het achterhoofd gebeurt in die film ongeveer hetzelfde. De sadistische omgang van Hitchcock met zijn vrouwelijke hoofdpersoon zou hier groots zijn besproken. Helaas kregen we geen toestemming om stills uit de film te tonen. Dat maakte de analyse van de film voor u als lezer voor mij onmogelijk. ■

